

לקוטי שיחות חל"א תרומה א'

קיצור (מבוסס על סיכום הרב פלדמן)

אחד מהדברים שהוצרכו להביא אל המשכן היה "עורות תחשים". באיזה סוג עורות מדובר? האם 'תחש' הוא שם של צבע (על דרך "עורות אילים מאדמים") או שם של בהמה?

על כך מפרש רש"י (כה, ה): "תחשים: מין חיה, ולא היתה אלא לשעה, והרבה גוונים היו לה; וזהו שתרגם אונקלוס 'ססגונא' - ששש ומתפאר בגוונים הרבה".

אכן, בגמרא¹ מובאת מחלוקת אם תחש היה מין בהמה או מין חיה; וצריך להבין מהו הכרחו של רש"י לפרש, בפשוטו של מקרא, שהיה מין חיה?² ומדוע מביא רש"י את פירוש התרגום? ומדוע היה צריך רש"י להוסיף ולהאריך שהתחש הוא חיה "ששש ומתפאר בגוונים הרבה"?³

והביאור בזה:

מזה שהכתוב אומר "ועורות תחשים" בנפרד, ואינו אומר "ועורות אילים מאדמים" ותחשים, משמע ש"תחשים" אינו צבע שבו צבעו את העורות, אלא הוא דבר בפני עצמו, היינו חיה שיש לה הרבה גוונים, ולכן מביא רש"י את התרגום להדגיש שהנדבה היתה החיה עצמה שהיתה רבת-צבעים.

ומוסיף רש"י ומבאר לא רק מראה התחש ("והרבה גוונים היו לה") אלא שמוסיף לספר תכונותיה "ששש ומתפאר", כדי להדגיש שאין אין משמעות התרגום 'ססגונא' שהעור נצבע בכמה צבעים⁵, אלא משמעות התרגום היא שהחיה עצמה מתפארת [בחייה] בגווניה.

ובזה ישנה עוד מעלה: ובהקדים שבתרומה ממין החי ישנה מעלה לגבי תרומה ממין הצומח⁶. ובכן, צבע עור ה'תחש' מגיע בשלימותו ממין החי – הן העור עצמו והן צבעו; משא"כ לגבי 'עורות אילים מאדמים', שאמנם העור מגיע מעולם החי, אבל הצבע החיצוני מגיע בבישול דברים מעולם הצומח.

ועפ"ז יוצא שמדובר בנדבה מאוד מיוחדת: הנדבה הייתה בנתינת החיה עצמה, ובכך שניתנה בשלימותה עם יופיה וצבעוניה עמה, נחשב הדבר כנדבה חשובה ביותר, ולכן עשו מעורות ה'תחש' את היריעה החיצונה והנראית ביותר של המשכן⁷.

¹ גמרא שבת כח, ב: "מאי הוי עלה דתחש שהיה בימי משה? אמר רבי אלעא אמר רבי שמעון בן לקיש, אומר היה רבי מאיר: תחש שהיה בימי משה בריה בפני עצמה היה, ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה הוא אם מין בהמה הוא, וקרא אחת היתה לו במצחו, ולפי שעה נזדמן לו למשה, ועשה ממנו משכן ונגזז".

וראה בירושלמי שבת ב, ג: "ועורות תחשים. ר' יהודא ור' נחמיה ורבנן. ר' יהודא אומר טיינין (=בהמה טמאה) לשם צובעו נקרא (שנצבעה בצבע דומה לתכלת). ור' נחמיה אמר "גלוקטינין" (=שם צבע). ורבנן אמרין מין חיה טהורה. וגדילה במדבר. ...כמין חיה טהורה ברא הקדוש ברוך הוא למשה במדבר כיון שעשה בה מלאכת המשכן נגנזה".

וראה גם במדרש תנחומא תרומה סימן ו: "וזאת התרומה וגו' ועורות אילים מאדמים ועורות תחשים, ר' יהודה ורבי נחמיה, ר' יהודה אומר חיה טהורה גדולה היתה במדבר וקרא אחת היה לה במצחה ובעורה ששה גוונים ונטלו אותה ועשו ממנה יריעות, ורבי נחמיה אומר מעשה נסים היתה ולשעה שנבראת בו בשעה נגנזה, ועורות תחשים למה דכתיב אורך היריעה האחת שלשים באמה מי מביא לך יריעה של שלשים אמה אלא מעשה נס לשעה שנבראת נגנזה".

² זה שבבבלי (ראה הערה 1) מודגש שהתחש נזדמן למשה במדבר ואח"כ נגזז, ואילו בירושלמי מודגש שהייתה בריאה מיוחדת באותו זמן, ולשון רש"י קרובה יותר להבבלי, מובן: מאחר שהבן חמש למקרא אינו יודע מה זה תחש, לכן מבאר רש"י שהייתה לשעה, ותו לא.].

³ אמנם רש"י מתבסס על הגמרא, כדלקמן, אבל מהו ההכרח בפשוטו של מקרא?

וזה לשון הגמרא שבת כח, א: "אמר רב אדא בר אבהו: תחש שהיה בימי משה קמיבעיא ליה, טמא היה או טהור היה? אמר רב יוסף: מאי תיבעי ליה? תנינא: לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד! מתיב רבי אבא, רבי יהודה אומר: שני מכסאות היו, אחד של עורות אילים מאדמים ואחד של עורות תחשים. רבי נחמיה אומר: מכסה אחד היה, ודומה כמין תלא אילן. והא תלא אילן טמא הוא! - הכי קאמר: כמין תלא אילן הוא, שיש בו גוונים הרבה, ולא תלא אילן, דאילו התם - טמא, והכא - טהור. אמר רב יוסף: אי הכי היינו דמתרגמינן ססגונא - ששש בגוונים הרבה".

⁴ רש"י תרומה כה, ה: "מאדמים - צבועות היו אדום לאחר עבודן".

⁵ כחלק מהדיעות שהובאו בירושלמי דלעיל הערה 1, וע"ד דעת רבי יהודה בתנחומא שהובא לעיל הערה 1.

⁶ בהערה 27 בשיחה מציין ללקו"ש חט"ז ויק"פ שם מבואר שהבן חמש למקרא למ בפרשת בראשית שמנחת הבל שהיתה מן הצאן הייתה מעולה יותר ממנחת קין שהיתה מן הצומח (אף שהיחס בקרבן קין היה שהביא מן הגרוע).

⁷ ראה ברש"י תרומה כו, יד: "מכסה לאהל - לאותו גג של יריעות עזים עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן שלשים ורחבן עשר, אלו דברי רבי נחמיה, ולדברי רבי יהודה מכסה אחד היה, חציו של עורות אילים מאדמים, וחציו של עורות תחשים".

ויש להוסיף בביאור בפנימיות הענינים: התחש ניתן ממין החי, והרי "חי" רומז על ה' שנותן חיות לכל הנבראים⁸. והנה בכל נברא ישנם ג' מדריגות: (א) עצם הנברא הנמצא בשווה בכל פרטי הנברא; (ב) התכונות שנוגעים לעצם המציאות של הנברא⁹; (ג) הפרטים שאינם נוגעים לעצם מציאות הנברא, ובכל זאת נמצאים בנברא¹⁰. המעלה בתחש היא שרואים בו במוחש שכל הפרטים שבו (גם אלו שאינם נוגעים לתכונות הנברא) "נמצאו מאמיתית המצאו" של הקב"ה ופועלים השראת השכינה במשכן, בשיא השלימות, עד לפרטי פרטים – שזהו הרי ענינו של המשכן: "ושכנתי בתוכם".

ויש להוסיף בזה, דהנה בתורה אור מבואר החילוק בין חומר הדבר וצורתו; החומר - נעשה מדבר ה' ועשרה מאמרות בהן נברא העולם, והצורה - מחפץ ה' ורצונו שאינו בא לידי גילוי בדיבור. ולכן הצורה של כל דבר היא דבר חיצוני שאין בו "תוכן", מפני שיש בה הביטול הבא מחפץ ה'.

ועפ"ז מובן בעומק יותר הטעם לכך שהמכסה העליון ביותר של המשכן היה "עורות תחשים", כי הביטול שבנבראים שייך ומתגלה יותר ב"צורת" הנברא ובתכונותיו החיצוניות. ובעורות ה'תחש' ראו במוחש שגם הדברים החיצוניים, כדוגמת צבעו, גם זה חלק ממעלת מין החי ועד כדי כך שפרטים אלה מבטאים מהותו של התחש יותר מתכונותיו הפרטיות, ועד שהוא "שש ומתפאר בהן".

והדבר התבטא דווקא ביריעות, מכיון שהחלקים השונים של המשכן מתאימים לג' המדריגות שהובאו לעיל (בסדר קצת שונה): (א) כלי המקדש – כל כלי מבטא תפקיד ותכונה אחרת; (ב) קרשי המשכן – מקיפים את המשכן בשווה. (ג) יריעות המשכן – מקיפים גם הקרשים וגם הכלים, דבר המורה על מקיף נעלה עוד יותר. להורות שגם הפרטים החיצוניים של הדבר בטלים ל"חי העולמים".

ובעבודת האדם: ג' הבחינות הם: (א) מעשה המצוות – שבזה שווים כל ישראל¹¹; (ב) כוונת המצוות – עבודה פנימית שבה ישנם חילוקים בין אדם לחברו; (ג) הידור מצוה – עד להידור בפרטים נוספים על גוף המצוה, ובפרט - ענינים התלויים במנהג.

והנה יש מקום שיטעה אדם לחשוב, שעיקר הדיוק בקיום המצוות הוא רק בשני ענינים הראשונים הנ"ל, ושקיום המנהגים בדיוק פחות חשוב, ובפרט במנהגים השייכים לחינוך ילדים קטנים, שאינם מבינים ואינם שייכים לשים על לבם מה שרואים ושומעים, ומה גם טף בגיל רך ביותר.

וההוראה היא שגם 'צבע', דבר חיצוני בקיום מצוה, צריך להיעשות עם החיות של עצם הנשמה, ועד כדי כך שכמה ממנהגי ישראל שרשם למעלה יותר מכמה דינים¹², ומנהג ישראל תורה היא, מנהג מבטל הלכה¹³, וכתשובת הרשב"א הידועה בזה¹⁴.

ועי"ז שכל אחד מוסיף בכל עניני התורה והמצוות, הן במעשה המצווה והן בקיום מנהגי ישראל בדיוק – הדבר מביא להשראת השכינה בתוך כל אחד מישראל, והדבר מקרב ומזרז יותר את בנין בית המקדש השלישי במהרה בימינו ^{ממש!}¹⁵

⁸ כלשון הברכה "ברוך חי העולמים", וכדברי הרמב"ם בתחילת הל' יסודי התורה (והזמ"ג בשנת תשפ"ה – סיום הרמב"ם והתחלת המחזור החדש בשבוע זה): "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצא".

⁹ וכמו אש ומים, החלוקים בטבעם ותכונתם, עד שטבעו של האש הוא היפך טבעו של מים.

¹⁰ היינו כל מיני פרטים כמו צבע, גודל, טעם, קול, מראה וכו', שלא בהכרח קשורות לתכונות המרכזית של הדבר.

¹¹ לדוגמא: מעשה הנחת התפילין של משה רבינו הוא בשווה למעשה הנחת תפילין של איש פשוט בכל הזמנים.

¹² כביאור אדה"ז על מעלת ההקפות וניסוך המים שמקורם בתורה שבעל פה לגבי ניסוך היין שמקורו בתורה שבכתב.

¹³ תלמוד ירושלמי יבמות יב, א: "אם יבא אליהו ויאמר שחולצין [היבמה] במנעל שומעין לו. שאין חולצין בסנדל אין שומעין לו. שהרי הרבים נהגו לחלוץ בסנדל. והמנהג מבטל את ההלכה".

¹⁴ שו"ת הרשב"א חלק א סימן ט: "לפי שחכמת השם למעלה מחקירתנו. וככה יקרה לנו מן הדין בכל דבר שיש קבלה ביד הזקנים והזקנות מעמנו. ולא נסתור קבלתם רק אחר הקיום שאינו באיפשר חלילה. ולמה נסתור קבלתם ואין קבלה פושטת ביד עמנו רק שקבלו אותה דור אחר דור עד משה רבינו ע"ה או עד הנביאים".

¹⁵ **השלמה:** בהתוועדות המקור (ש"פ תרומה תשל"ד) האריך הרבי ביסוד המובא בתניא אגה"ק (סי' י"ב) שענין ה'תפארת' נפעל דווקא כשיש הרבה צבעים [שונים – כמו לבן ואדום וכו'], ועפ"ז קישר הרבי זאת לימי הפורים הממששים ובאים, שרואים במצוותיה העניין של "ברוב עם הדרת מלך", עד כדי כך שמבטלים הכהנים מעבודתם כדי שיבואו לשמוע המגילה ברוב עם; וכן במשלוח מנות ומתנות לאביונים שעניינם קירוב ואיחוד הלבבות. וממילא יש לקיים את מצוות הפורים ב'שטורעם' הכי גדול, ולהתכונן לכך מראש עם אסיפות וכו'. עיי"ש בהרחבה.